

Oponentský posudek k bakalářské práci Šárky Lázníčkové „Biblické frazeologismy v povědomí ruského a českého národa“

Ve své bakalářské práci se autorka zaměřuje na jednu skupinu frazeologických výrazů, kterou mají všechny evropské jazyky společnou – frazémy pocházející z Bible. Cílem práce je zkoumat míru porozumění některých z těchto frazeologismů u dvou skupin mluvčích češtiny, resp. ruštiny, a také zjistit, zda jsou mluvčí schopní identifikovat původ daných frazeologických spojení.

Práce je rozdělena na deset částí plus přílohy: úvod, motto (vlastně se jedná o motivaci), shrnutí některých základních postulátů frazeologie (s. 9-11), kapitola o biblických frazeologismech, vymezení některých pojmů, rozbor zkoumaných frazeologismů (s. 29-51), popis vlastního autorčina šetření (tabulky s. 52-69, analýza s. 70-73), závěry (s. 74-76), „seznam četby“ (tedy seznam zdrojů a literatury); přílohy obsahují použité dotazníky vč. příkladů odpovědí.

Zvolené téma je zajímavé a aktuální, autorčina metoda (dotazníkový průzkum, podpořený ve výchozí fázi korpusem) je přiměřená, autorka získala relevantní výsledky.

Tomu bohužel neodpovídá úroveň zpracování práce, a to z několika hledisek:

1. metajazyk není dostatečně redigován, práce obsahuje elementární chyby, a to nejen na úrovni pouhých překlepů (tato část posudku je napsaná s jistou výhradou, konečné posouzení autorčina metajazyka vč. interpunkce(!) náleží pouze rodilému mluvčímu češtiny): *Zejména bych chtěla bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Mgr. Natalie Rajnochová (nemělo by být Natalii Rajnochové?) (s. 3), mezi východní a západní církví, v těchto dvou zemí, se biblické frazeologismy dostali, Lidé mnohem častěji navštěvovali kostelí (s. 6), některých slov, které jsou (s. 14), na tyto dvě města (s. 46), díky liturgiím, které dříve měli velký vliv, Víra v Boha pro lidi byla velmi důležitým aspektem. Proto chodili na kázání, kde slyšeli různé biblické příběhy, které se vyučovali mimo jiné i ve škole, a díky tomu si zapamatovali různé slovní obraty, které potom sami používaly (s. 15), evaulativní, imlicitně, zvláutě v čácti kontextové, Např. Frazém (s. 20) atd. Vztažné zájmeno jenž má u autorky patrně ustrnulý tvar jež (jazyk Bible, jež, s. 12, význam, jež je pochopitelný, s. 14, k názorům těch odborníků, jež chápou frazeologii, s. 18 atd.). Závažnější je, že řada autorčiných formulací neodpovídá zcela druhu textu, srov. např. *Výzkumné šetření je zaměřeno na to, jak jsou na tom se znalostmi biblické frazeologie výše zmíněné věkové skupiny českého a ruského národa a hlavní důvody, z nichž pramení jejich odlišné názory a vědomosti (s. 6) – jak jsou na tom se mi jeví jako příliš neformální, a hlavní důvody se mi zdají syntakticky nezakotvené. Rovněž na s. 6, ale i jinde v práci se používá ohl. informantů někdy národ, někdy národnost – je to totéž? Na stejné straně: se české a ruské myšlení liší, a proto je i velice příznivé pro výzkum tohoto typu – je myšlení příznivé? Stále tam: že v dřívějších dobách společnost přikládala větší váhu k víře v Boha – velmi neurčitá formulace. Atd., seznam obdobných míst není úplný.**

2. Citáty obsahují rovněž mnoho chyb, zejm. ruské, ale někdy i české: *объединяющий (s. 12), убедительно (s. 13), Слово лепта, пришло в русский язык и в*

язык других народов Европы из Библии и стала популярной, большинству (s. 14), от других, маркированную, в его синодальном переводе на русский язык (s. 15), Samotný výraz frazeologie pochází z řeckého slova *παραζέω* (s. 10) – „řecké“ slovo je napsáno zkomoleně azbukou, *I otevřeli se oběma očima a poznali, že jsou nahí* (s. 36). Atd.

3. Práce není z filologického hlediska dostatečně pečlivě zpracována. To se týká na jedné straně citování. Na dlouhé řadě míst jsou úvahy, někdy závažné, bez jakékoliv citované literatury. Častěji se to týká „kulturního“ pozadí (které ovšem u zpracovaného tématu je velmi důležité), někdy ale i lingvistického „jádra“ práce: např. na s. 6 *Nejdůležitějším faktorem, který v těchto specifických odlišnostech sehrál velkou roli bylo zejména Velké schizma, které se odehrálo roku 1053 a díky němuž došlo k rozkolu v První církvi, která se rozdělila na tzv. Západní (tj. Katolickou) a tzv. Východní (tj. Pravoslavnou)* – posuzuje autorka „nejdůležitější faktor“ sama, existuje k tomu literatura? *Od té doby začaly mezi východní a západní církví spory a jejich cesty se začaly ubírat jinými, svébytnými směry* – je to fakticky možné, není snad schizma spíše výsledkem sporů než začátkem?, s. 7: *K mému cíli mi dopomohou i práce odborníků na biblickou frazeologii, kterou je v České Republice zejména Prof. PhDr. František Čermák, DrSc.* – konkrétní práce na tomto místě uvedeny nejsou, s. 10: *Jako samostatná akademická vědní disciplína se frazeologie etablovala v druhé polovině 20. století, ačkoliv někteří odborníci dosud odmítají tento její vědní status uznat* – bez literatury, s. 11: *Vše se vyvíjí, a proto i názory týkající se frazeologie do jisté míry fluktuují a postupně se začínají utvářet odlišné názorové tendence. Takto například z počátku byl za frazeologický výraz považován pouze takový slovní obrat, který označoval ekvivalent k jinému výrazu, nicméně tyto obraty nebyly plnohodnotnými větami* – kdo je původcem tohoto názoru a odkud ho autorka má?, s. 13: *Jazyk Bible je dle mého názoru jedním z nejdůležitějších pramenů lidské moudrosti* – co je „lidská moudrost“, lze ten názor o něco opřít?, *Dále přispěl k tomu, aby se lidé například pomocí Ježíšových podobností, ve kterých se mimo jiné vyskytuje hojné množství výše zmíněných frazeologických výrazů, naučili číst více mezi řádky a hlouběji chápat podstatu lidského bytí* – není to často tak, že dané frazeologismy se v těch podobnostech nevyskytují, nýbrž z nich teprve vznikají? Umějí nekřesťané méně číst „mezi řádky“? A lze takové představy o něco opřít?, s. 15: *díky liturgiím, které dříve měly velký vliv na lidskou mluvu* – odkud to autorka ví? A není to do jisté míry alespoň na západě nepravděpodobné, protože zrovna liturgie byla do II. Vatikánského koncilu v latině?, s. 16: *Převážná většina odborníků se schoduje na tom, že do biblické frazeologie spadají všechny výrazy, jež jsou přímo, či nepřímo spojeny s Biblií, a to jak se Starým, tak s Novým zákonem* – kdo jsou ti odborníci a co jsou zde „výrazy“? Snad ne všechna slova? Atd. Na druhé straně se to týká zejm. části s rozбором zkoumaných frazeologismů: struktura je většinou taková, že se nejdříve frazeologismus výloží, pak se ukazuje v českém a ruském textu Bible jeho původ a pak se doloží užití daného frazeologismu z ČNK a NKRJa. V řadě případů se autorka ovšem od této struktury odchyluje, aniž by to nějak komentovala: někde není příklad z jednoho či druhého korpusu, někdy ani není doklad z Bible v tom nebo druhém jazyce. Místo toho se někdy citují víceméně odborné texty z internetu, rozhlas, evangnet.cz, www.ptejteseknihovny.cz aj. Závažnější je, že není jasné, odkud autorka bere výklad frazeologismu: je citován z nějakého slovníku? Ze kterého? Kromě toho autorka kolísá mezi jednotlivými částmi Bible: na s. 30 se píše, že *Miluj bližního svého (jako sebe sama)* „[p]ochází z Bible z Nového zákona a je to jedno ze dvou základních Božích přikázání (Božích přikázání je celkem 10)“ – v desateru dané přikázání, pokud vím, není, ale desatero také nepochází z Nového zákona. Geneze tohoto ústředního sousloví křesťanství je patrně komplikovanější, sama autorka cituje pro češtinu Starý zákon

(Leviticus), pro ruštinu Nový (Matoušovo evangelium). Mimochodem, proč používá různé doklady, jaká vydání biblických textů používá? Na s. 39 se uvádí, že „Manna nebeská“ pochází z Nového zákona. Citovaný český text ovšem sousloví neobsahuje, (nepřímo) citovaný ruský text je ze Starého zákona (kniha Exodus). Na s. 51 se uvádí, že „hříchy mládí“ pocházejí z Nového zákona, ale citován je dvakrát Starý zákon (Žalmy a Jób). Atd. Na s. 50 si autorka nevšimá, že ruský text uvedený jako „Иоанна 6, 64“ evidentně z Bible není, nýbrž se na ni jen vztahuje. Fatálnější ovšem z mého hlediska vzhledem k tematice práce je, že autorka v několika případech ve svých korpusových dokladech nerozeznává frazeologické použití zkoumaného sousloví od nefrazeologického: použitý český citát na s. 39 neobsahuje „Kající se Magdaléna“ ve frazeologickém smyslu, nýbrž vykládá o dané biblické postavě (evidentně v teologické souvislosti, autorem je Tomáš Halík), rovněž na s. 46 v českém příkladu „Sodoma a Gomora“ není použito ve frazeologickém smyslu, nýbrž ve výkladu o zániku těchto starověkých měst. Nakonec chci v souvislosti s tímto odstavcem poukázat na to, že autorka se nesnažila případné rozdíly v katolické a pravoslavné tradici osvětlit, které mohly eventuálně chápání frazeologismů ovlivnit. Nemohu to na tomto místě rozvádět, ale je velmi poučné se prohloubit do chápání Máří Magdalény v katolické a pravoslavné tradici, protože zde evidentně došlo na západě k jistým nedorozuměním, v Evangelii totiž není žena, která ve slavné scéně myje Ježíši nohy a pláče nad svými hříchy vůbec explicitně jmenována, katolická tradice je ztotožnila, východní nikoliv. Nesnažila se ale ani případné jazykové rozdíly zohlednit: *lazar* je v češtině totiž už apelativum, srov. SSJČ „lazar, -a m. (1. mn. -ři, -rové) ob. expr. *nemocný, zubožený, zmrzačený člověk*“. Pak je jasné, že frazeologismus je mluvčím češtiny srozumitelný, mluvčím ruštiny (a ostatně i jiných jazyků, např. areálově blízké němčiny) mnohem méně.

4. Slovní komentář k tabulkám a závěry jsou spíše skrovný, v souvislosti s body jako jsou posledně uvedené, bylo by zde možné udělat více.

Nelze autorce upřít snahu a pracovitost, práce ale v této podobě není dovedena do konce a nemohu ji proto doporučit k obhajobě.

V Praze, dne 30. 8. 2016

(Markus Giger)